

KONSTRUKTSIOONIKANDIDAATIDE LEIDMINE EESTI KEELE KONSTRUKTIKONI JAOKS

Jelena Kallas, Raili Pool

Ülevaade. Artiklis analüüsime eesti keele konstruktikoni nomenklatuuri koostamise võimalusi. Nomenklatuuri all peame silmas korras-
tatud ja süsteemset loetelu konstruktsioonidest, mida saab käsitleda
analoogselt traditsioonilise sõnaraamatu märksõnadega: neid on vöi-
malik eraldi otsida, filtreerida ning siduda muu sõnastikuinfoga. Esmalt
anname lühiülevaate allikatest ja meetoditest, mida on konstruktsiooni-
kandidaatide leidmiseks kasutatud teiste keelte konstruktikonide
puhul, seejärel kaardistame allikaid ja ressursse, millel on potentsiaali
konstruktsioonikandidaatide leidmiseks eesti keele konstruktikoni
tarbeks. Artikli fookuses on keeleõppijatele suunatud pedagoogiline
konstruktikograafia. Analüüs näitas, et nomenklatuuri koostamisel on
mõttekas kombineerida erinevaid meetodeid ning koguda kandidaate
etapiti. Esimeses etapis tuleks koondada E2 õpikute, pedagoogiliste
grammatikate, keeleoskustasemete kirjelduste, õppijate kirjutiste ja
E2 õppijatele mõeldud sõnastike kaudu esilduvad konstruktsiooni-
kandidaadid. Järgmistes etappides võiks järk-järgult kaasata teisi
allikaid ning rakendada lisaks konstruktsioonide tuletamisele ja tuvas-
tamisele ka kaevandamise meetodeid.*

Võtmesõnad: konstruktsioonigrammatika, konstruktikograafia,
konstruktikon, keeleoskustasemed, eesti keel

1. Sissejuhatus

Eesti keele jaoks on loodud mitmeid erinevate eesmärkidega leksikaalsemantilisi
ja leksikograafilisi ressursse, kuid endiselt puudub leksikaalgrammatiline ressurss,
mis toetaks keeleõppijaid fraaside, lausete ja väljendite moodustamisel. Ressursse,
mis võimaldavad keelt just konstruktsioonipõhiselt kirjeldada, nimetatakse **konst-
ruktikonideks** ning nende arv maailmas suureneb pidevalt. Rootsi konstruktikoni
üks koostajatest Benjamin Lyngfelt (2018: 13) defineerib konstruktikoni gram-
matiliste konstruktsioonide sõnastikuna, norra keele konstruktikoni visionäärid
Anna Endresen & Olaf Mikkelsen (2024: 122) annavad isegi ambitsioonikama

* Uurimistööd on finantseerinud Eesti Teadusagentuuri rühmagrants "Uue aja sõnastik: grammatika ja keele-
pädevuse kirjeldamine integreeritud multifunktsionaalses leksikograafilises ressursis" (PRG 1978). <https://eki.ee/prg-1978/> (9.3.2026).

määratluse: grammatika sõnastik. Inglise keele konstruktikoni koostajad Florent Perek & Amanda Patten (2019: 354) defineerivad konstruktikoni kui ammendavat grammatiliste konstruktsioonide nomenklatuuri (ingl *inventory*), mis on koostatud konstruktsioonigrammatika teooria põhimõtetest lähtudes.

Et parandada leksikaalgrammatilise info esitamist eesti keele sõnastikes, käivitati Eesti Keele Instituudis (EKI) 2022. aastal rühmagrant “Uue aja sõnastik: grammatika ja keelepädevuse kirjeldamine integreeritud multifunktsionaalses leksikograafilises ressursis”, mille käigus töötatakse välja põhimõtted eesti keele konstruktikoni koostamiseks. Projektiga seotud artiklites (Vainik jt 2024, Paulsen jt 2025) on juba põhjalikult tutvustatud konstruktikonide koostamisega seotud põhimõisteid, antud ülevaade teiste keelte konstruktikonide ülesehitusest ning kirjeldatud kavandatava eesti konstruktikoni makro- ja mikrostruktuuri, kuid ei ole veel esitatud ülevaadet võimalikest meetoditest ja allikatest, mille toel nomenklatuuri koostada. **Nomenklatuuri** all peame silmas korrastatud ja süsteemset loetelu konstruktsioonidest, mida saab käsitleda samalaadselt traditsioonilise sõnaraamatu märksõnadega: neid on võimalik eraldi otsida, filtreerida ning siduda muu sõnastikuinfo. Eri keelte konstruktsioonide nomenklatuur võib ulatuselt varieeruda, nt vene konstruktikon (Janda jt 2020) sisaldab ligikaudu 4 000 konstruktsiooni, samas kui rootsi konstruktikonis (Lyngfelt jt 2018) on neid umbes 400 – see vahe peegeldab osaliselt praktilisi otsuseid kirjeldamise ulatuse ja detailsuse osas.

Kuna loodava eesti konstruktikoni üks sihtrühm on eesti keele (kui teise keele) õppijad ja õpetajad, siis otsustasime siinses artiklis võtta lähtekohaks konstruktsioonigrammatika erisuuna, **pedagoogilise konstruktsioonigrammatika** põhimõtted. Tegemist on teadusharuga, millele pani aluse Thomas Herbst oma teedrajava artikliga “Võõrkeele õppimine on konstruktsioonide õppimine – mis veel? Liikumine pedagoogilise konstruktsioonigrammatika suunas” (2016). Sellest lähtuvalt hõlmab keele õppimine konstruktsioonide ehk leksikaalset ja grammatilist infot ühendavate vormi ja tähenduse paaride õppimist ning keele õpetamine omakorda peaks lähtuma konstruktsioonide õpetamisest (Herbst 2016, Boas 2022, Lyngfelt jt 2025). Sellega, kuidas esitada õppijatele konstruktsiooniline info nii, et see toetaks tõhusalt nii sõnavara kui ka grammatiliste mustrite omandamist, tegeleb **pedagoogiline konstruktikograafia** (De Knop & Gilquin 2016, Patten & Perek 2022).

Eesti keele kui morfoloogiliselt rikka keele puhul väärivad sõnade ja vormide kombinatoorsed omadused erilist tähelepanu, kuna need realiseeruvad just konstruktsioonides ja võivad keeleõppijatele raskusi valmistada. Näiteks õppijakeeles esilduvad mittesihthkelepärased tarindid **ilma sind* ja **mind vanem* illustreerivad vajadust kirjeldada konstruktikonis põhjalikumalt millegi puudumist väljendavat konstruktsiooni *ilma + käändsõna ilmaütlevas* (nt *ilma sinuta*) ja võrdluskonstruktsiooni *käändsõna seestütlevas + omadussõna keskvõrdes* (nt *minust vanem*). Esimene näide esindab poolskemaatilisi konstruktsioone: selles on olemas leksikaalne **kinniselement** (kaassõna *ilma*) ja **lünk**, mille **täitja** saab olla ilmaütlevas käändes käändsõna. Teises näites toodud võrdluskonstruktsioon on täisskemaatiline: see koosneb ainult lünkadest, millel on vormilised ja sõnaliigilised piirangud. Sõnad, mis sobivad täis- ja poolskemaatiliste konstruktsioonide lünkadesse, moodustavad konstruktsiooni **kolloprofiili**.

Siinse artikli eesmärk on anda ülevaade allikatest ja meetoditest, mida on kasutatud konstruktsioonikandidaatide identifitseerimisel teiste keelte konstruktionides ning kaardistada allikaid ja ressursse, millel on potentsiaali konstruktsioonikandidaatide leidmiseks eesti keele konstruktionikoni jaoks. Allikates esilduvaid konstruktsioone illustreerime konkreetsete näidetega, mis aitavad lugejal aru saada konstruktsioonide mitmekesisusest ja nende kirjeldamise võimalustest.

2. Konstruktsioonikandidaatide valik teiste keelte konstruktionide koostamise kogemuse põhjal

Konstruktionograafias on konstruktsioonikandidaatide identifitseerimiseks kasutusel kolm peamist strateegiat (Barteld & Ziem 2020): 1) kandidaatide tuletamine olemasolevate leksikograafiliste ja/või leksikaalsemantiliste ressursside põhjal; 2) kandidaatide tuvastamine täisteksti käsitsi anoteerimise kaudu; 3) konstruktsioonide korpuspõhine automaattuvastus ehk kaevandamine (ingl *mining*). Viimastel aastatel kasutatakse konstruktsioonide kaevandamisel aina rohkem ka suuri keelemudeleid (vt nt Filipović Petrović 2025).

Konstruktsioonikandidaatide **tuletamist** olemasolevatest leksikograafilistest ja/või leksikaalsemantilistest ressurssidest on kasutatud eelkõige inglise keele konstruktionide koostamisel. Üks levinumaid ressursse, mida on võetud lähtekohaks, on FrameNet¹. FrameNeti on kasutatud nt Berkeley FrameNeti konstruktionis (Lee-Goldman & Petrucci 2018) ja Birminghami konstruktionikoni projektis² (Perek & Patten 2019), mis sai alguse ideest ühendada automaatselt Birminghami Ülikoolis projekti COBUILD raames koostatud grammatikamallid (Hunston & Francis 2000) ja FrameNeti freimid. Sobivaks allikaks konstruktsioonide tuletamisel on osutunud ka valentsisõnastikud. Nii sai Saksamaal alguse projekt, mille käigus arendati Erlangeni verbi laiendusmallide andmekogu põhjal inglise konstruktion “English Constructicon from the Erlangen Valency Patternbank” (Herbst & Uhrig 2019). Sellest kasvas hiljem välja konstruktsioonigrammatikal põhinev süntaktilise analüüsi õpetamist toetav konstruktion “The Construction Grammar Approach to Syntactic Analysis: CASA”³ (Herbst & Hoffmann 2024). Oluliste allikate hulka kuuluvad ka grammatikaalased teatmeteosed ja konstruktsioonigrammatikal põhinevad üksikute konstruktsioonide uurimused. Seda lähenemist on kasutatud näiteks rootsi keele (Lyngfelt jt 2018) ja Brasiilia portugali keele konstruktionikoni (Torrent jt 2018) puhul. Saksa keele konstruktionikoni koostajad Niina Böbel & Alexander Ziem (2025) on konstruktsioonikandidaatide tuletamise lisaallikana välja pakkunud Euroopa keeleõppe raamdokumendi keelepädevuse kirjeldusi, mis võimaldavad siduda konstruktsioone ka vastavate keeleoskustasemetega. Veel üks meetod konstruktsioonikandidaatide tuletamiseks on võtta aluseks mõne teise keele konstruktion. Linnéa Bäckström jt (2014) nimetavad sellist lähenemist **interlingvaalseks konstruktionograafiaks** (ingl *interlanguage constructicography*) ja leiavad, et see meetod on tõhus ning kiire viis konstruktsioonikandidaatide tuletamiseks.

Konstruktsioonide **tuvastamist** teksti käsitsi anoteerimise teel on rakendatud nt rootsi (Lyngfelt jt 2018) ja vene (Janda jt 2018) konstruktionikoni koostamisel.

¹ <https://framenet.icsi.berkeley.edu/> (9.3.2026).

² <https://englishconstructicon.bham.ac.uk/> (9.3.2026).

³ <https://constructicon.de/> (9.3.2026). CASA ressurss hõlmab väga mitmekesiste struktuuridega konstruktsioonitüüpe, sh verbi argumentstruktuurikonstruktsioone, fraasikonstruktsioone, lausekonstruktsioone (nt imperatiivne lause ja küsisõnaga lause), aega väljendavaid konstruktsioone, samuti vormimoodustuslikke, nt ülivõrde konstruktsioone.

Käsitsi annoteerimise puhul analüüsitakse teksti (õpikud, ilukirjandus) ning märgendatakse tekstis esinevad konstruktsioonid. Selline analüüs võimaldab konstruktsioonikandidaate jooksvalt tuvastada, täpsustades nende vormi ja tähendust ning sidudes neid konkreetsete kasutusnäidetega. Nii kasutati Rootsi projektis muuhulgas rootsi keelt kui teist keelt kõrgtasemel oskajate esseid, milles sisalduvad vead osutasid õppijate jaoks keerulistele konstruktsioonidele (Lyngfelt jt 2018); vene konstruktikoni puhul kasutati autentse materjali annoteerimisel aga just vene keelt teise keelena kõnelevate annoteerijate abi, kuna täheldati, et emakeelsed kõnelejad ei pruugi märgata stuktuure, mis võivad keeleõppijale rasked olla (Janda jt 2018: 172).

Konstruktsioonide **kaevandamine** on korpuspõhiste meetodite kogum, kus sõnad abstraheeritakse üldjuhul grammatika (nt sõnaliigi või fraasistruktuuri) tasandile ning seejärel arvutatakse eri tüüpi statistilisi koosinemisi. Kaevandamisel kasutatakse peamiselt morfosüntaktiliselt, kuid järjest enam ka semantiliselt märgendatud korpusi. Levinumad kaevandamismeetodid (vt lähemalt Barteld & Ziem 2020) on näiteks *n*-grammid, hübriidsed *n*-grammid, *skip*-grammid ning süntaktilised *n*-grammid. Eraldi suunana võib välja tuua arvutuskonstruktikonide (ingl *computational constructicon*) loomise (nt Dunn 2023), kus potentsiaalseid konstruktsioonikandidaate käsitletakse leksikaalsete, süntaktiliste ja semantiliste piirangute jadadena. Aina enam kasutatakse ka süsteemi *Universal Dependencies* (UD) alusel annoteeritud korpusi (Weissweiler jt 2024). On rõhutatud, et UD-märgendus pakub head võimalust eelkõige tüpoloogilisel uurimisel, kuna see võimaldab võrrelda, milliseid morfosüntaktilisi strateegiaid kasutatakse eri keeltes sama tähendusega konstruktsioonide moodustamisel. UD-märgendusega korpus on rakendatud nt itaalia keele konstruktikoni lähtekohana (Pannitto jt 2024).

Eri keelte konstruktikonide nomenklatuuri koostamispõhimõtete analüüs näitab, et enamasti kasutatakse konstruktsioonikandidaatide leidmiseks mitmeid allikaid, kombineerides konstruktsioonide tuletamist, tuvastamist ja kaevandamist. Näiteks Rootsi konstruktikoni puhul (Lyngfelt jt 2018) kaevandati konstruktsioone hübriidsete *n*-grammide abil ning lisaks tuletati neid ka teistest allikatest, nagu sõnastikud, grammatikakirjeldused ja õppijate tekstid. Vene konstruktikoni nomenklatuuri koostamisel (Janda jt 2020: 163) analüüsiti käsitsi eri tasemetele mõeldud vene keele kui võõrkeele õpikuid, pedagoogilise suunitlusega grammatikakirjeldusi ning rohkesti dialooge ja suulist kõnet sisaldavaid ilukirjandustekste, rahvahanke korrast paluti ka praktikutest õpetajatel teha ettepanekuid konstruktsioonide lisamiseks. Täiendavalt analüüsiti korpuspõhiselt nende konstruktsioonide sünonüümseid, antonüümseid ja muud tüüpi paradigmaatilisi seoseid.

Järgmises osas rakendame eesti keele konstruktsioonikandidaatide identifitseerimiseks ainult tuletamise ja tuvastamise meetodeid. Kaevandamine ja suurte keelemudelite kasutus ei mahu siinse artikli raamidesse.

3. Konstruktsioonikandidaatide valimine eesti keele konstruktikoni jaoks

Pedagoogilisest konstruktikograafiast lähtudes keskendume siin esmajoones sellistele konstruktsioonidele, mis on olulised eesti keele kui teise keele (E2) õppes, pidades silmas täiskasvanud keeleõppijaid. Kuna keeleõpe on tasemepõhine, on ka konstruktsioonide puhul oluline määratleda, millisel tasemel eesti keele oskajale

need jõukohased võivad olla. Siinses artiklis hoiame konstruktsioonide seotust keeleoskustasemetega taustal üldisemas mõttes, nt tuues näiteid algajatele ja edasijõudnud eesti keele õppijatele vajalike konstruktsioonide kohta. Järgnevalt uurime, millist tüüpi konstruktsioone on võimalik tuletada ja tuvastada sellistest allikatest nagu konstruktsioonigrammatikal põhinevad uurimused, pedagoogilised grammatikakirjeldused, E2 õpikud, õppijakeele korpused ja EKI ühendsõnastik (Langemets jt 2021). Seega alustame teoreetilistest käsitlustest ja liigume pedagoogiliste ja leksikograafiliste allikate poole. Seejuures on üheks suureks väljakutseks konstruktsioonide nimetamine (vt ka Paulsen jt 2025), mis peaks tagama, et ka õppija saab kergesti konkreetse konstruktsiooni tähendusest, kasutusest ja vormist aru. Siinses artiklis nimetame konstruktsioone võimaluse korral vastavalt algallikatele (nt põhjustamiskonstruktsioon (Tomson 2025)), muudel juhtudel nimetame neid lähtudes tähendusest ja funktsioonist (nt puudumist väljendav konstruktsioon), kuid mõnikord ka morfosüntaktiliste tunnuste järgi (nt komitatiivse täiendiga nimisõnafaas). Konstruktsioonide nimede ühtlase formaadi väljatöötamine kuulub edasiste uurimisülesannete hulka.

3.1. Konstruktsioonigrammatikal põhinevad uurimused

Eesti keele konstruktsioonide nomenklatuuri koostamisel ei alusta me tühjalt kohalt. Eesti keeleteaduses on viimase kahekümne aasta jooksul tehtud konstruktsioonigrammatika raamistikus hulk uurimusi, millest siinse artikli autorid on registreerinud ligikaudu 30 teoreetiliselt kirjeldatud üksikkonstruktsiooni või konstruktsioonide gruppi. Uurimustes on käsitletud näiteks teonimekonstruktsioone (Sahkai 2005, 2011a, Pilvik 2021), *da*- ja *ma*-infinitiiviga konstruktsioone (Penjam 2008) ja *da*-infinitiivi sisaldavatest lähemalt permissiivkonstruktsiooni (Klettenberg 2007), vajamiskonstruktsiooni (Lindström jt 2014), nimetamiskonstruktsioone (Lindström jt 2018), erikäändeliste noomenadverbidega konstruktsioone (Paulsen 2019), konverbitarindeid (Simmul 2025), põhjustamiskonstruktsioone (Tomson 2025) jm. Varasematest, mitte otseselt konstruktsioonigrammatika raamistikku kuuluvatest allikatest on olulised Huno Rätsepa “Eesti keele lihtlausete tüübid” (1978) ja Mati Ereli “Eesti adjektiivisüntaks” (1986), kus esitatud lausemallid pakuvad rikkalikku ainet eesti konstruktikoni jaoks. Olemasolevate uurimuste tulemusi saab kasutada konstruktikoni lähtematerjalina, muuhulgas on uurimustes konstruktsioonide kohta esitatud andmeid nagu konstruktsiooni nimi, komponendid jms võimalik kasutada konstruktikoni kirjete koostamisel (vt kirje visandit Paulsen jt 2025: 226–228). Järgnevalt toome mõned konkreetset näited uurimustest, mis sobivad pedagoogilise konstruktikoni allikateks.

E2 õppe seisukohast väga olulised on Pille Penjami (2008) doktoriväitekirjas käsitletud *da*- ja *ma*-infinitiiviga konstruktsioonid, mis on liigitatud vastavalt infinitiivitarindi lauseliikmelisele funktsioonile ja sealt edasi juba täpsemalt vormi ja tähenduse järgi. Näiteks eristab Penjam (2008: 159–173) adverbialina esinevate *ma*-infinitiivitarindite hulgas liikumis-sobivuskonstruktsiooni (*.. läksime pihlakamarju korjama ..; .. kes sobivad konkureerima ..*) ja kausatiivkonstruktsiooni (*.. et sunnin inimolendit madalduma ..; Liisa viidi sooja tuppa põdema ..*), adverbialina esinevad *da*-infinitiivitarindid aga jagab ta vormi ja tähenduse järgi kuueks alaliigiks. Penjami töös kirjeldatud *da*-infinitiiviga konstruktsioone, milles sisaldub

grammatiline objekt, on sügavamalt analüüsinud David Ogren (2018), kes täis- ja osasihitise kasutuse seisukohast vaatleb lähemalt viit *da*-infinitiiviga konstruktsiooni, nende hulgas nt järeltäiendikonstruktsiooni (*Otsus korter müüa ei tulnud kergelt.*) ja hinnangukonstruktsiooni (*On tähtis leida mugav magamisasend.*). Kuna nii *ma*- ja *da*-infinitiivi kui ka täis- ja osasihitise kasutamine on eesti keele grammatika keerukohti isegi väga kõrge keeleoskustasemega õppijate jaoks (Pool & Teral 2025), tuleks infinitiivi- ja objektikonstruktsioonid kindlasti konstruktikoni kaasata ja esimeste hulgas kirjeldada.

ma- ja *da*-infinitiivi ning täis- ja osasihitise kasutamine on teemad, mida käsitletakse nii E2 õppijagrammatikates kui ka eri keeleoskustasemetele mõeldud õpikutes. Leidub aga ka uurimusi konstruktsioonidest, mis siinse artikli autorite andmetel pole seni E2 grammatikates käsitlust leidnud. Sellistena võib välja tuua funktsioonist lähtudes adessiivsete viisi- ja põhjusemääruste konstruktsiooni (*õpetajate juhtimisel ja kaasalöömisel; Eesti Kirjameeste Seltsi otsusel*) (Sahkai 2006, 2011b), vormist lähtudes teonimekonstruktsioonid (*on ehitamisel, läheb lammutamisele*) (Sahkai 2005, 2011a). Keeleõppijatele vajaks põhjalikumat tutvustamist ka genitiivagendiga konstruktsioonid (*eestlaste tehtud, minu nähes, päikese loojudes, kellegi teadmata, jääb Riigikogu teha*), milles genitiivagendiga kombineerub piiratud arv verbe (Sahkai 2011a). Kõik nimetatud konstruktsioonid on vajalikud keeleõppijatele, kes soovivad saavutada C1-taset, mis on eesti keele puhul kõrgeim testidega mõõdetav keeleoskustase. Kõrgemaid keeleoskustasemeid eristab madalamatest muuhulgas just keelekasutuse keerukuse suurenemine ehk uute vormide ja tarindite lisandumine õppijate keelepagasisse (CEFR/CV 2020: 131). Seejuures on edasijõudnud õppijate jaoks kasulik eksplitsiitne grammatikaõpe, kuna keerukamad grammatilised struktuurid ei pruugi olla õppijatele sisendkeele kaudu piisavalt kättesaadavad, et neid iseseisvalt märgata ja mõista (Ellis 2002). Konstruktikonis kirjeldamine ja kolloprofiilide väljatoomine teeks need konstruktsioonid nähtavaks nii õppijatele endile kui ka õppematerjalide koostajatele.

3.2. Grammatika tervikkäsitlused ja pedagoogilised grammatikad

Lisaks konstruktsioonigrammatika raamistikus kirjeldatud üksikkonstruktsioonidele ja konstruktsioonigruppidele on konstruktikoni nomenklatuuri koostamise lähemmaterjaliks hulgaliselt muid allikaid. Eesti grammatika tervikkäsitlus (EG 2023) ja eesti keele terviklik süntaksikirjeldus (EKS 2017) pakuvad põhjalikke fraasiliikide ja lausetüüpide kirjeldusi, mille hulgast saab konstruktikoni jaoks vajalikke konstruktsioone välja valida. Näiteks “Eesti keele süntaksi” omadussõnafraasi käsitluse põhjal (Erelt 2017a: 405–415) on võimalik tuletada hulgaliselt täisskemaatilisi fraasikonstruktsioone, muuhulgas nt otstarvet näitavad konstruktsioonid *omadussõna + ma-infinitiiv* (nt *sobilik jätkama*), põhjust väljendav konstruktsioon *käändsõna(fraas) seestütlevas + omadussõna* (nt *külmast kange*), kohta väljendav konstruktsioon *käändsõna(fraas) seestütlevas + omadussõna* (nt *näost roheline*) jpt. Kasulikud on ka pedagoogiliste grammatikate hulka kuuluvad käsiraamatud “Eesti süntaks võõrkeeleõppe praktikule” (Kerge 2001) ja “Keelehärm” (Metslang jt 2003), milles käsitletakse samu lause- ja fraasistruktuure kui teadusgrammatikates (nt kirjeldavad kõik mainitud allikad lause põhitüüpe ehk normaal-, olemasolu-,

omaja- ja kogejalause), kuid materjali esitusviis ja näited lähtuvad eesti keele kui teise keele õppija vajadustest.

3.3. Eesti keele kui teise keele grammatikapädevuse kirjeldus ja tasemekirjeldused

Pedagoogilise konstruktikograafia seisukohast huvipakkuvad allikad on ka õppijate keeleoskustasemetest lähtuvad grammatikapädevuse kirjeldused ehk nn grammatilised profiilid (vt nt O’Keeffe & Mark 2022), mida teiste keelte konstruktionide nomenklatuuri lähtematerjalina pole seni kasutatud. Kuna eesti keele kohta on selline ressurss olemas (Pool jt 2024), tasub ka seda arvesse võtta ja tuvastatud konstruktsioonikandidaate teistest allikatest leitudega võrrelda. EKI keeleportaali Sõnaveeb alamlehel “Õpetaja tööriistad”⁴ paiknev E2 grammatikapädevuse kirjeldus on koostatud õpiku- ja õppijakeelekorpusete põhjal ning näitab, milliseid grammatilisi vorme, fraase ja lausestruktuure keeleõppijad mingil keeleoskustasemel tunnevad (vt Kallas jt 2021). Grammatikamooduli neljast peakategooriast – vormi-, sõna-, fraasi- ja lausemoodustus – pakuvad pedagoogilise konstruktikograafia seisukohast kõige enam huvi fraasi- ja lausemoodustuse osa, mis näitavad ära fraasi- ja lausestruktuuride keerukuse kasvamise keeleoskustaseme tões.

Fraasimoodustuse osa on liigendatud fraasiliikide järgi ning suurem osa kirjeldatud fraasidest on käsitatavad täisskemaatiliste konstruktsioonidena, näiteks on A1-tasemel kirjeldatud omastavalise täiendiga nimisõnafraasi (*lapse nimi, Eesti pealinn*), B1-tasemel lisandub *mine*-teonime juurde kuuluva objektilise genitiivtribuudiga nimisõnafraas (*arvuti kasutamise, tubade koristamine*). Fraasimoodustuse osa annab ka mõningaid poolskemaatilisi konstruktsioone, näiteks on B1-tasemel kirjeldatud omadussõnafraas struktuuriga *kui + omadussõna*, mida kasutatakse küsilause moodustamisel (*Kui pikk on Eesti kõige pikem jõgi? Kui vanaks sa said?*). *Kui* on sellises konstruktsioonis kinniselement, lüngas saavad täitja rollis olla skalaarse tähendusega omadussõnad. Poolskemaatiliste konstruktsioonidena esilduvad fraasimoodustuse osast veel nt alates A1-tasemest laieneva keerukusega kirjeldatud nimisõnafraas struktuuriga *mis + nimisõna* (nt *Mis päev täna on? Mis kell film algab?*), samuti mitmesugused kaassõnafraasid, nt *ilma + ilmaütlevas käändsõna* (nt *ilma mütsita, ilma sinuta*), mis on kirjeldatud A2-tasemel. Tegusõnafraasidena⁵ on keeleoskustasemeti välja toodud paljud verbid koos oma rektiooniliste laienditega, näiteks on eraldi kirjeldatud modaalverbide ja liikumisverbidega ühendeid ning tegusõna ja *ma-* või *da-*infinitiivi ühendeid.

Lausemoodustuse osa alamkategoriateks on lause kompleksus (nt liht- ja liitlause, lauselühendiga lause), lause põhitüüp (nt normaallause, olemasolulause) ja eitus. Näiteks on lausemoodustuse osas juba A1-tasemel kirjeldatud nii sihiline (*Ma õpin eesti keelt.*) kui sihitu (*Ma lähen tööle.*) normaallause, omajalause (*Kristiinal on uus telefon.*), kogejalause (*Mulle meeldib lugeda. Mulle ei meeldi talv.*) ja olemasolulause (*Maja taga on aed.*), seevastu tulemuslause (*Minust saab arst.*) lisandub B1-tasemel. Lausemoodustuse osast saab tuletada ainult täisskemaatilisi konstruktsioone.

⁴ <https://sonaveeb.ee/teacher-tools/#/grammar> (9.3.2026), eraldi on kirjeldatud noore ja täiskasvanud keeleõppija grammatikapädevust.

⁵ Grammatikapädevuse kirjelduses on lähtutud 1993. aasta “Eesti keele grammatika” (EKG II 1993: 8) verbifraasi käsitlusest, kuna see võimaldab tasemekohaselt esitada verbe koos eri vormis laienditega. Autorid on teadlikud, et alates 2017. aasta “Eesti keele süntaksist” (Erelt 2017b: 62) finitset verbifraasi enam omaette fraasiliigina ei käsitleta.

Veebiressursina loodud grammatikapädevuse kirjeldusega sisu poolest haakuva materjalina on eesti keele kohta olemas ka Euroopa keeleõppe raamdokumentidega (Raamdokument 2007) seotavad keeleoskustasemete kirjeldused (Ehala jt 1997, Hausenberg jt 2008, Ilves 2008, 2010, Kerge 2008), mis muu hulgas sisaldavad konkreetseid keelenäiteid nii sõnadest kui suurematest keeleüksustest, mida mingil tasemel keeleõppija mõistab või ise kasutab. Näiteks esilduvad A1-taseme kirjeldusest (Ilves 2010) predikatiivne (*Ma olen üliõpilane.*) ja transitiivne (*Ma joon kohvi.*) normaallause, arvsõnaga hulgafras (*Palun kaks roosi!*), soovimis- (*Head õhtut!*) ja hüvastijätukonstruksioonid (*Homseni!*) jpt, A2-taseme kirjeldusest (Ilves 2008) kooruvad välja näiteks komitatiivse täiendiga nimisõnafras (*lastega pere, kollase mütsiga poiss*), palve funktsioonis kasutatav konstruktsioon *palun + nimisõna osastavas* (nt *Palun vaikust!*), ajalist korduvust väljendav poolskemaatiline konstruktsioon *mitu korda + nimisõna seesütlevas* (nt *kaks korda aastas, neli korda nädalas*) jt, mis kõik on head konstruktikoni nomenklatuuri kandidaadid. Sarnaselt grammatikapädevuse kirjeldusega annavad ka tasemekirjeldused välja hulgaliselt konkreetsete verbide rektioonistruktuure.

3.4. Eesti keele kui teise keele õpikud

Õppeotstarbeliste tekstide käsitsi annoteerimise meetodi katsetamiseks valisime kolm A1-tasemele koostatud eesti keele õpikut (Mangus & Simmul 2009, Kitsnik & Kingisepp 2010, Ilves & Kingisepp 2021). Otsisime õpikute sisust (vaatluse all olid nii lugemistekstid kui ka harjutused) fraasi-, lause- ja sõnamoodustuskonstruktsioone, milles oleks vähemalt üks lünk. A1-taseme õpikutest tulid välja erinevat tüüpi konstruktsioonid, mida õpikute autorid on algajatele eesti keele õppijatele esmavajalikuks pidanud ja õppesisusse kaasanud. Lausekonstruktsioonidest esilduvad näiteks omadussõnalise ja nimisõnalise öeldistäitega predikatiivsed normaallaused (*Ma olen õnnelik. Ma olen eestlane.*) ning käändsõnalise ja *da*-infinitiivse subjektiga kogejalused (*Mulle maitseb kala. Mulle meeldib tantsida*). Normaallausete alltüüpideks tulid välja ka laused vormiga *KES on KUS* ja *KES läheb/sõidab KUHU*, millest esimeses on kinniselemendiks verb *olema* ja teises verbid *minema* ja *sõitma*. E2 õppijate keerukoht nendes konstruktsioonides on lausete viimase lünga täitja, mille käändevorm võib olenevalt sõnast olla kas sise- (nt *olen kohvikus, lähen kohvikusse*) või väliskohakääne (nt *olen tööl, lähen tööle*). Fraasikonstruktsioonidest tulid teiste hulgas välja nt küsilause moodustamisel vajalik fraas *mis + nimisõna* (nt *Mis päev täna on?*) ja soovimiskonstruktsioon (nt *Head isu! Head emadepäeva!*). Tuvastasime ka üksikuid sõnamoodustuskonstruktsioone (nt *lane*-liiteline tuletis kohanimedest: *eestlane, brasiillane*) ja vormimoodustuskonstruktsioone (nt hüvastijätukonstruksioon rajavas käändes: *Homseni! Esmaspäevani!*).

3.5. Teise keele õppijate kirjutatud tekstid

Teiste keelte konstruktikonide koostajate kogemus näitab, et õppijate kirjutatud tekstid on pedagoogilise suunitlusega konstruktikoni koostamisel tänuväärne aines, sest nendes sisalduvad vead näitavad, milliste sihtkeele konstruktsioonide kasutamine õppijatele raskusi valmistab. Rootsi keele konstruktikoni koostajad toovad

eriti kasuliku materjalina välja just edasijõudnud õppijate tekstid, kuna need on keeleliselt kompleksed ja mitmekesised, samas napib neis ikkagi idiomaatilist täpsust ja need sisaldavad konstruktsioonilisi vigu, mis on emakeelekõnelejale kergesti märgatavad (Lyngfelt jt 2018: 52–53). E2 õppijate tekstidest konstruktsioonikandidaatide tuvastamise katsetamiseks kasutasime Tartu ülikoolis aastatel 2005–2006 koostatud korpust, mis sisaldab edasijõudnud eesti keele õppijate kirjutistest kogutud mittesihthkelepäraseid lauseid koos keeleekspertide parandustega⁶. Katsetus näitas, et ka eesti keele õppijate tekstidest võib käsitsi annoteerimise meetodil leida häid konstruktsioonikandidaate. Poolskemaatilistest konstruktsioonidest esildusid nt puudumist väljendav konstruktsioon (**ilma vanemate toetust* → *ilma vanemate toetuseta*), *mida ... seda* tarindiga võrdluslause (**kui ebaharilikum arvamus, siis paremini* → *mida ebaharilikum arvamus, seda parem*), ühendside *mitte ainult ... vaid ka* konstruktsioon (**mitte ainult teksti sisu, kuid ka ..* → *mitte ainult teksti sisu, vaid ka ..*), hilisemat aega väljendav kaassõnafaasikonstruktsioon (**tunni aega pärast* → *tunni aja pärast*) jt. Paistab silma, et õppijakeele kaudu esildunud täisskemaatilistest konstruktsioonidest mitmel on piiratud kolloprofiil, mis tähendab, et lünkadesse sobib vaid piiratud hulk sõnu. Sellistena tulid välja nt genitiivagendiga *da*-infinitiivikonstruktsioon (**see ei ole mul otsustada* → .. *see ei ole minu otsustada*), adessiivne määruskonstruktsioon (**uurimise näitamisel* → *uuringute andmetel*), suurt intensiivsust väljendav omadussõna + omadussõna (**hirmsalt negatiivne* → *hirmus negatiivne*), järjestamiskonstruktsioon (**teiseks suurim saar* → *suuruselt teine saar*), parameetersõnaga konstruktsioon (**püütakse erinevaid liike kalu* → *eri liiki kalu*) jt.

3.6. Võrdlus teiste keelte konstruktikonidega

Selle meetodi katsetamiseks võtsime aluseks vene keele konstruktikoni “Russian Construction”⁷, mille peamiste kasutajatena on silmas peetud keeleõppijaid ning kus konstruktsioonid on märgendatud Euroopa keeleõppe raamdokumendi keeleoskustasemete järgi. Siinse artikli kirjutamise ajal oli vene ressursis registreeritud 4 080 konstruktsiooni, mis jagunevad 12 süntaktiliseks tüübiks.

Venekeelseid konstruktsioone võimalike eesti vastetega võrreldes saab tuletada eestikeelseid konstruktsioone, keeleoskustase tuleb eestikeelsetel eraldi määratleda. Oleme lähemalt läbi vaadanud 700 konstruktsiooni ning saime eri struktuuriga kandidaate, mis tunduvad relevantset ka eesti keele puhul. Paistab silma, et suur osa vene keele konstruktikoni sisse võetud konstruktsioonidest on poolskemaatilised ehk leksikaalse kinniselemendi ja vähemalt ühe lüngaga, palju on suulist suhtlust toetavaid diskursuse konstruktsioone. Näiteks registreerisime hinnangut väljendavad hüüdlausekujulised konstruktsioonid *on alles/vast/ikka + nimisõna(fraas)* (nt *On alles/vast/ikka ilm!*, 69, A1⁸) ja *kah/õige (mul) + nimisõna(fraas)* (nt *Kah/õige mul kangelane!*, 332, B2), käskivas kõneviisis reduplikatiivsete verbidega eituskonstruktsiooni *verb + või ära + sama verb, aga + kõrvallause* (nt *nuta või ära nuta, aga ..*, 653, B2), võrdluskonstruktsiooni *üks + adjektiiv keskvärdes + kui teine* (nt *üks ilusam kui teine*, 603, B2), hulgaliselt ühe kindla verbiga seotud rektsioonilisi konstruktsioone, nt *aitab + millest* (nt *Aitab jutust!*, 344, B2),

⁶ Korpus on Raili Pooli valduses.

⁷ <https://constructicon.github.io/russian/about/> (9.3.2026).

⁸ Näite juures olev number tähistab lähtekonstruktsiooni numbrit vene keele konstruktikonis, kust saab vaadata venekeelse konstruktsiooni täielikku kirjet; keeleoskustaseme tähis (A1 jne) näitab venekeelsele konstruktsioonile omistatud taset, mis ei pruugi olla ülekantav eestikeelsele konstruktsioonile.

täisskemaatilise piiratud kolloprofiiliga fraasikonstruktsiooni *käändsõna mitmuse omastavas + sama käändsõna* (nt *lollide loll*, 89, A2) jpt. Analüüs näitas, et interlingvaalse konstruktikograafia (vt osa 2) põhimõtetest lähtuval konstruktsioonide tuletamisel on perspektiivi ka eesti keele puhul.

3.7. Sõnastike infoüksused

Asjaolule, et sõnastikes esitatud grammatiline info on sobiv lähtekoht konstruktsioonikandidaatide tuletamiseks, on osutanud nt Herbst & Uhrig (2019) ning Patten & Perek (2022). Eesti keele puhul sobib allikaks EKI ühendsõnastik, mis sisaldab mitmesuguseid infoüksusi, mida saab kasutada fraasi- ja sõnamoodustuskonstruktsioonide kandidaatide tuletamisel. Eelkõige on nendeks reksioonid, kollokatsioonid, lünkadega märksõnad (nt *ega ... ei; kas ... või; mitte ainult ... vaid ka; mitte et ... aga; mitte üksnes ... vaid ka; niihästi ... kui; niihästi ... kui ka; nii ... kui; nii ... kui ka* jt), aga ka nt liitsõna või ühendite osana esitatud ühendituletised (nt *-aegne, -lõhnaline, -kilone*). EKI ühendsõnastikus oli 2025. a septembri seisuga 186 uni-kaalset reksioonikirjeldust 2 775 sõnaartiklis. Lisaks on konstruktsioonilist infot võimalik leida ka spetsiifilistest E2 õppijatele mõeldud sõnastikest, nt sõnastik “Eesti keele verbireksioone” (Pool 2019) on 663 verbi koos reksioonikirjelduste, näitelausete ja nende tõlgetega inglise, vene ja soome keelde, “Sihitisesõnastik” (Vaiss jt 2019) sisaldab ligikaudu 400 sagedasemat eesti keele sihilist tegusõna koos sihitise käände kasutamise info ja näitelausetega.

Järgnevalt käsitleme lähemalt EKI ühendsõnastikus esitatud reksioonilise ja kollokatsioonilise info kasutusvõimalusi konstruktsioonikandidaatide tuletamiseks.

3.7.1. Reksioonid

Konstruktsioonigrammatika vaatenurgast saab eesti sõnastikes esitatud reksioone käsitleda poolskemaatiliste fraasi- ja määruskonstruktsioonide vormide kirjeldusena, kus kinniselementideks on fraasi peasõnaks olev konkreetne nimisõna, omadussõna, määrsõna, tegusõna või kaassõna ning lüngaks selle laiendi funktsioonis esinev sõna, fraas või osalause. Lünga tähistamiseks on EKI ühendsõnastikus kasutatud käändeküsimusi (nt *keda-mida, kellesse-millesse, milliseks, millisena*), infiniitse verbi tunnuseid (küsimustena *mida tegema* ja *mida teha*), supiini käändevormide tunnuseid (küsimustena *mida tegemas* jne), kaassõnafraase (*mille eest, kelle poolt*), küsivaid-siduvaid sõnu (*kust, kuhu*). Üsna sagedane praktika on esitada mitmelaiendilisi reksioonistruktuure järjendina, nt *eelistama keda + millele, lubama kellel + mida teha*. EKI ühendsõnastikus on tavapärane eristada sünonüümseid reksiooniküsimusi kaldkriipsuga, nt *hävima mille tõttu / mille tagajärjel, teada saama kellelt / kelle käest, kleepima millele / mille peale*.

Eesti konstruktikoni töörühm kasutas EKI ühendsõnastiku reksioonikirjeldusi lähtekohana uurimuses (Kallas jt 2024), mille eesmärk oli välja selgitada, mis tüüpi *ma-* ja *da-*infinitiiviga konstruktsioone saaks konstruktikoni formaadis esitada. Kokku on EKI ühendsõnastiku andmebaasis registreeritud 52 *ma-*infinitiivi reksiooniga tegusõna (nt *minema*), 57 *da-*infinitiivi reksiooniga tegusõna (nt *plaanima*) ning 10 tegusõnal on märgitud reksioonitüüp *kellel + mida teha*

(nt *võimaldama, keelama*). Uurimus näitas, et sama info on esitatav nelja peamise argumentstruktuurikonstruktsioonina:

- 1) subjekt + verb + *da*-infinitiiv (*Ta armastab ujuda.*), milles subjekt väljendab soovi või kalduvust ise tegevust sooritada (vrd *vihkama, tahtma, püüdma*);
- 2) subjekt + verb + *ma*-infinitiiv (*Ta õpib ujuma.*), milles subjekt on protsessi või õppimise kaudu seotud tegevuse teostamisega (vrd *harjutama, hakka-ma, minema*);
- 3) subjekt + verb + objekt + *ma*-infinitiiv (*Ma veensin teda ujuma.*), milles subjekt mõjutab objekti tegevust sooritama (vrd *sundima, kutsuma*);
- 4) subjekt + verb + adessiivis nimisõnafaas + *da*-infinitiiv (*Ma käskisin tal ujuda.*), milles subjekt annab käsu või korralduse, et teine osaline teeks tegevuse (vrd *keelama, soovitama, pahuma*).

Konstruktsiooni kirjes oleks võimalik lisaks vormile esitada ka infot konstruktsioonide tähenduse, produktiivsuse, keeleoskustaseme ja kolloprofiili kohta.

3.7.2. Kollokatsioonid

EKI ühendsõnastiku kollokatiivse info allikaks on “Eesti keele naabersõnade sõnastik” (Kallas jt 2015), mis sisaldab kokku ligikaudu 300 000 kollokatsiooni. Algne materjal tuvastati automaatselt eesti keele ühendkorpuse 2013. a versiooni põhjal, kasutades korpuspäringusüsteemi Sketch Engine sõnavisandi funktsiooni (vt lähemalt Kallas 2013), seejärel toimetati automaatne sisu käsitsi. Kollokatsioonide hulgas leidub nii kaheliikmelisi (*väike poiss, paanikasse sattuma*) kui ka kolme- ja neljaliikmelisi koosesinemisi, kus laiendil on omakorda laiend (*uue aja leiutis, luteri kiriku traditsioon*), laiendiks on kaassõnafaas (*auhind elutöö eest*) või on tegemist rinnastustarindiga (*päike ja tuul, ajutine või alaline*).

Iga kollokatsiooni puhul on määratud selle liikmete sõnaliigilised kuuluvused (kokku seitse gruppi: nimisõna, omadussõna, tegusõna, määrsõna, pärisnimi, kaassõna, arvsõna) ning nendevahelised grammatilised seosed, mis on defineeritud sõnaliikide ning morfoloogiliste ja süntaktiliste kategooriate põhjal (kokku 87 grammatilist seost).

Konstruktsioonigrammatika vaatenurgast on kollokatsioonide puhul tegemist eri tüüpi leksikaalgrammatiliste konstruktsioonide realisatsioonidega, mida konstruktsioonigrammatika teoorias nimetatakse *konstruktideks*. Samas võib sarnase grammatilise seosega põhisõna ja kollokaadi taga peituda mitu erineva tähendusega konstruktsiooni. Näiteks on “Uue aja sõnastiku” projekti töögrupp analüüsinud juhtumeid, milles on tegu kahe nimisõna koosesinemistega, kus üks nimisõna esineb ükskõik millises käändes, v.a seesütlevas, aga teine nimisõna esineb seesütlevas käändes. EKI ühendsõnastikus on kokku 504 sellise struktuuriga kollokatsiooni. Algselt (vt lähemalt Kallas 2013: 41–44) oli põhieesmärk tuvastada kollokatsioone, kus seesütlevas nimisõna toimib sõltuvusatribuudina, nt *kahtlustus rikkumises*. Selle grammatilise seose alla kuuluvate kollokatsioonide analüüs näitas aga, et lisaks konstruktsioonile *substantiiv + sõltuvusatribuut seesütlevas* esinevad samas grupis ka sellise struktuuriga konstruktsioonid nagu *substantiiv + kohaatribuut seesütlevas* (nt *arm peas*), *adjektiivatribuut + substantiiv* (nt *marutaudis kährrik*) ja eri tüüpi määruskonstruktsioonid vormis *genitiivatribuut + substantiiv*, mis võivad esineda ajamäärusena (*esinemise lõpus*), kohamäärusena (*jõe suudmes*,

koridori nurgas) või tingimusmäärusena (*sõja tingimustes*). Lisaks leidub selles grupis mitmesuguseid leksikaliseeruvaid käändevorme, nt (*iidoli*)*jälgedes*, (*ilmastiku*)*meelevallas*, (*limiidi*)*ulatuses*, (*maffia*)*haardes*. Samuti ilmnesis päris kaassõnakonstruktsioonid, nagu *kellegi huvides* ~ *mõttes* ~ *kütkes* ~ *valduses* ~ *silmis*. Viimased sattusid valimisse korpuse vastava märgenduse tõttu, kuna olid märgendatud nimisõnadeks.

See juhtumiuuring näitas, et kollokatsioonide alusel saab tuletada terve hulga eri tüüpi konstruktsioone, mida saaks konstruktikonis kirjeldada.

4. Kokkuvõte ja arutlus

Teiste keelte konstruktikonide lähem käsitlus näitas, et konstruktsioonikandidaatide identifitseerimiseks on kasutatud mitmesuguseid konstruktsioonide tuletamise, tuvastamise ja kaevandamise meetodeid, neid enamasti omavahel kombineerides. Meetodid täiendavad üksteist, aidates kaasa süstemaatilise ja praktilise nomenklatuuri kujunemisele. Konstruktsioonikandidaatide leidmiseks kasutatakse erinevat tüüpi allikaid: seni koostatud leksikaalsemantilisi ja leksi-kaalgrammatilisi ressursse, korpusmaterjalidest pärinevaid autentseid näitelauseid ning pedagoogilisi ressursse (nt õppijakeele materjal ja eri tasemetele mõeldud keeleõpikud). Interlingvaalses konstruktikograafias kasutatakse allikana teiste keelte konstruktikonides sisalduvat materjali. Nagu näitas vene ja rootsi keele konstruktikonide kogemus, võib konstruktikoni jaoks sobilike konstruktsioonide nomenklatuuri koostamine olla mitmeastmeline, kusjuures eri etappides rakendatakse erinevaid konstruktsioonide identifitseerimise meetodeid, kogutud konstruktsioonikandidaadid koondatakse, liigitatakse ja kirjeldatakse.

Analüüs näitas, et olemasolevatest eesti keele ressurssidest tuletatud ja tuvatatud konstruktsioonikandidaadid hakkavad suures osas korduma, näiteks tulevad varasematest uurimustest, grammatika tervikkäsitlustest, õppijate kirjutistest ja muudest allikatest välja *ma-* ja *da-*infinitiiviga konstruktsioonid, reksioonistruktuurid, mitmesugused fraasikonstruktsioonid jne. Seetõttu on eesti keele konstruktikoni nomenklatuuri koostamisel mõttekas esimeses etapis koondada E2 õpikute, pedagoogiliste grammatikate, keeleoskustasemete kirjelduste, õppijate kirjutiste ja E2 õppijatele mõeldud sõnastike kaudu esilduvad konstruktsioonikandidaadid. Sel viisil on võimalik materjali koondada keeleoskustasemetest lähtuvalt, võttes abiks ka E2 grammatilise pädevuse kirjelduse. Näiteks eri allikate kaudu identifitseeritud A1-taseme konstruktsioonide hulka kuuluvad küsilause kasutatav *mis* + *nimisõna*fraas (*Mis päev täna on?*), osastavakäändeline soovimiskonstruktsioon (*Head isu!*), *da-*infinitiivse subjektiga kogejalause (*Mulle meeldib tantsida.*), predikatiivsed (*Ma olen õpetaja.*) ja transitiivsed (*Ma õpin eesti keelt.*) normaallused jt.

Loodav eesti keele konstruktikon hakkaks õppijate jaoks osaliselt täitma ka konstruktsioonide grammatika rolli, kirjeldades mitmesõnalisi keeleüksusi, millest suurt osa on traditsioonilisel viisil ka varem õppijagrammatikates kirjeldatud, kuid osa (nt adessiivsed viisi- ja põhjusemäärused: *autori hinnangul*, teonimekonstruktsioonid: *läheb lammutamisele*, genitiivagendiga konstruktsioonid: *minu nähes*, *minu otsustada* jt) on seni jäänud tähelepanuta või väärisksid põhjalikumat käsitlemist. Edasijõudnud eesti keele õppijate kirjutistest kogutud materjal näitab, et nii nendes kui ka mitmetes muudes konstruktsioonides tekitab õppijatele probleeme

konstruktsioonidesse sobivate leksikaalsete ja grammatiliste vahendite kombineerimine. See lubab arvata, et koloprofiilide väljatoomine konstruktsioonis toetaks nii õppijaid kui ka õppematerjalide koostajaid.

Siinses artiklis analüüsisime eesti keele konstruktsiooni jaoks sobivate konstruktsioonikandidaatide leidmiseks tuletamise ja tuvastamise meetodite võimalusi, jättes eraldi käsitlemiseks konstruktsioonide kaevandamise ja suurte keelemudelite rakendamise. Kaevandamismeetodite rakendamine võimaldaks tuvastada ka seni kirjeldamata konstruktsioone, eriti puudutab see suulist kõnet. Teiseks saab eri tüüpi korpusandmete statistilise modelleerimise najal valideerida ja täpsustada juba olemasolevaid konstruktsioonide kirjeldusi.

Kuna loodav ressurs on kavandatud EKI ühendsõnastiku laiendusena, võimaldab see korrastada sõnastikus juba esitatud grammatilist infot. Samas hakkab EKI ühendsõnastik koondama struktureeritud kujul seniste üksikutele konstruktsioonidele või väikestele konstruktsioonirühmadele keskendunud uuringute tulemusi, sidudes neid muu sõnastikuandmestikuga. Nii tekib andmebaas konstruktsioonide süstemaatiliseks kogumiseks ja kirjeldamiseks. Edasine töö peaks hõlmama ka kasutajauuringuid, et välja selgitada, kuidas esitada infot lõppkasutajatele võimalikult tõhusalt, tagamaks ressursi sujuv integreerimine keeleõppeprotsessi.

Viidatud kirjandus

- Barteld, Fabian & Ziem, Alexander. 2020. Construction mining: Identifying construction candidates for the German constructicon. *Belgian Journal of Linguistics* 34(1). 5–16. <https://doi.org/10.1075/bjl.00030.bar>
- Boas, Hans C. 2022. From construction grammar(s) to pedagogical construction grammar. Hans C. Boas (ed.), *Directions for Pedagogical Construction Grammar* (Applications of Cognitive Linguistics 49), 3–43. Berlin: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110746723-001>
- Bäckström, Linnéa, Benjamin Lyngfelt & Emma Sköldböck. 2014. Towards interlingual constructicography: On correspondence between constructicon resources for English and Swedish. *Constructions and Frames* 6(1). 9–33. <https://doi.org/10.1075/cf.6.1.02bak>
- Böbel, Niina & Alexander Ziem. 2025. Language learning in and with the German FrameNet Constructicon. *Pedagogical Application of Constructicography (PAC 2025)*, Gothenburg, 14 May. <https://static1.squarespace.com/static/5bc797b1523958aa328c4f66/t/6825fc36e3f7253aae5d4bf4/1747319864109/PP-B%C3%B6bel-Ziem.pdf> (25.3.2026).
- CEFR/CV 2020 = *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. Companion Volume*. Strasbourg: Council of Europe.
- De Knop, Sabine & Gaëtanelle Gilquin (eds.). 2016. *Applied construction grammar* (Applications of Cognitive Linguistics 32). Berlin: De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110458268>
- Dunn, Jonathan 2023. Exploring the constructicon: Linguistic analysis of a computational CxG. *arXiv*. 2301.12642. <https://arxiv.org/abs/2301.12642>
- EG 2023 = Metslang, Helle, Mati Ereht, Külli Habicht, Tiit Hennoste, Reet Kasik, Pire Teras, Annika Viht, Eva Liina Asu, Liina Lindström, Pärtel Lippus, Renate Pajusalu, Helen Plado, Andriela Rääbis & Ann Veismann. 2023. *Eesti grammatika*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Ehala, Martin, Kristi Saarlo, Silvi Vare & Jaan Õispuu. 1997. *Eesti keele suhtluslävi*. Kultuuri-koostöö Nõukogu. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- EKG II 1993 = Ereht, Mati, Reet Kasik, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael & Silvi Vare. 1993. *Eesti keele grammatika II. Süntaks. Lisa: kiri*. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia Keele ja Kirjanduse Instituut.

- EKS 2017 = Erelt, Mati & Helle Metslang (toim.). 2017. *Eesti keele süntaks* (Eesti keele varamu 3). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus. <http://hdl.handle.net/10062/70510>
- Ellis, Rod. 2002. The place of grammar instruction in the second/foreign language curriculum. Eli Hinkel & Sandra Fotos (eds.), *New Perspectives on Grammar Teaching in Second Language Classrooms*, 17–27. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates. <https://doi.org/10.4324/9781410605030-8>
- Endresen, Anna & Olaf Mikkelsen. 2024. Ten good reasons to build the Norwegian Constructicon, a dictionary of grammar. *Lexicographica* 40(1). 121–145. <https://doi.org/10.1515/lex-2024-0007>
- Erelt, Mati. 1986. *Eesti adjektiivisüntaks*. Tallinn: Valgus.
- Erelt, Mati. 2017a. Omadussõnafraas. Mati Erelt & Helle Metslang (toim.), *Eesti keele süntaks* (Eesti keele varamu 3), 405–415. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Erelt, Mati. 2017b. Sissejuhatus süntaksisse. Mati Erelt & Helle Metslang (toim.), *Eesti keele süntaks* (Eesti keele varamu 3), 53–89. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Filipović Petrović, Ivana. 2025. AI- and corpus-based strategies for identifying phraseme constructions: A pilot study on Croatian repetitive constructions for a multilingual repository (PhraConRep). *eLex 2025: Electronic Lexicography in the 21st Century. Intelligent Lexicography*, Bled, Slovenia, 18–20 November.
- Hausenberg, Anu-Reet, Marju Ilves, Annekatrin Kaivapalu, Krista Kerge, Katrin Kern, Mare Kitsnik, Ingrid Krall, Karin Rummo & Tiina Rüütmaa. 2008. *Iseseisev keelekasutaja: B1- ja B2-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus.
- Herbst, Thomas. 2016. Foreign language learning is construction learning – what else? Moving towards Pedagogical Construction Grammar. Sabine De Knop & Gaëtanelle Gilquin (eds.), *Applied Construction Grammar* (Applications of Cognitive Linguistics 32), 21–52. Berlin: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110458268-003>
- Herbst, Thomas & Thomas Hoffmann. 2024. *A Construction Grammar of the English language: CASA – a constructionist approach to syntactic analysis* (Cognitive Linguistics in Practice 5). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/clip.5>
- Herbst, Thomas & Peter Uhrig. 2019. Towards a valency and argument structure constructicon of English: Turning the valency patternbank into a constructicon. *Lexicographica* 35. 87–104. <https://doi.org/10.1515/lex-2019-0006>
- Hunston, Susan & Gill Francis. 2000. *Pattern grammar: A corpus-driven approach to the lexical grammar of English* (Studies in Corpus Linguistics 4). Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/scl.4>
- Ilves, Marju. 2008. *Algaja keelekasutaja. A2-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Ilves, Marju. 2010. *Läbimurre: A1-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Ilves, Marju & Leelo Kingisepp. 2021. *Tule ja õpi! Kohanemisprogrammi “Settle in Estonia” eesti keele A1-taseme koolituse materjalid*. Tallinn: Kultuuriministeerium.
- Janda, Laura A., Anna Endresen, Valentina Zhukova, Daria Mordashova & Ekaterina Rakhilina. 2020. How to build a constructicon in five years: The Russian example. *Belgian Journal of Linguistics* 34(1). 161–173. <https://doi.org/10.1075/bjl.00043.jan>
- Janda, Laura A., Olga Lyashevskaya, Tore Nessel, Ekaterina Rakhilina & Francis M. Tyers. 2018. A constructicon for Russian: Filling in the gaps. Benjamin Lyngfelt, Lars Borin, Kyoko Ohara & Tiago Timponi Torrent (eds.), *Constructicography: Constructicon Development across Languages* (Constructional Approaches to Language 22), 165–182. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cal.22.06jan>
- Kallas, Jelena. 2013. *Eesti keele sisusõnade süntagmaatilised suhted korpus- ja õppeleksikograafias* (Humanitaarteaduste dissertatsioonid 32). Tallinn: Tallinna Ülikool.

- Kallas, Jelena, Kristina Koppel & Maria Tuulik. 2015. Korpusleksikograafia uued võimalused eesti keele kollokatsioonisõnastiku näitel. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 11. 75–94. <https://doi.org/10.5128/ERYa11.05>
- Kallas, Jelena, Kristina Koppel, Raili Pool, Katrin Tsepelina, Tiiu Üksik, Pilvi Alp & Anu Epner. 2021. Eesti keele kui teise keele õpetaja tööriistad Eesti Keele Instituudi keeleportaalis Sõnaveeb. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 17. 61–80. <https://doi.org/10.5128/ERYa17.04>
- Kallas, Jelena, Heete Sahkai, Ene Vainik, Geeda Paulsen, Raili Pool & Kertu Saul. 2024. A pedagogically oriented constructicographic representation of the Estonian argument structure constructions containing infinitival arguments. *The 13th International Conference on Construction Grammar*, Göteborg, 26–28 August. https://eki.ee/wp-content/uploads/2025/01/Pedagogically-oriented-constructicon_vainik-et-al.pdf (25.3.2026).
- Kerge, Krista. 2001. *Eesti süntaks keeleõppe praktikule*. Tallinn: TEA Kirjastus.
- Kerge, Krista. 2008. *Vilumud keelekasutaja: C1-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Kitsnik, Mare & Leelo Kingisepp. 2010. *Complete Estonian*. London: Teach Yourself.
- Klettenberg, Reet. 2007. *Permissiivkonstruktsioon eesti kirjakeeles*. Magistritöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Langemets, Margit, Kristina Koppel, Jelena Kallas & Arvi Tavast. 2021. Sõnastikukogust keeleportaaliiks. *Keel ja Kirjandus* 63(8–9). 755–770. <https://doi.org/10.54013/kk764a6>
- Lee-Goldman, Russell & Miriam R. L. Petruck. 2018. The FrameNet constructicon in action. Benjamin Lyngfelt, Lars Borin, Kyoko Ohara & Tiago Timponi Torrent (eds.), *Constructicography: Constructicon Development across Languages* (Constructional Approaches to Language 22), 19–40. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cal.22.02lee>
- Lindström, Liina, Maarja-Liisa Pilvik & Helen Plado. 2018. Nimetamiskonstruktsioonid eesti murretes: Murdeerinevused või suuline süntaks? *Mäetagused* 70. 91–126. https://doi.org/10.7592/MT2018.70.lindstrom_pilvik_plado
- Lindström, Liina, Kristel Uiboae & Virve-Anneli Vihman. 2014. Varieerumine “tarvis-/vaja” konstruktsioonides keelekontaktide valguses. *Keel ja Kirjandus* 57(8–9). 609–630. <https://doi.org/10.54013/kk682a4>
- Lyngfelt, Benjamin. 2018. Introduction: Constructicons and constructicography. Benjamin Lyngfelt, Lars Borin, Kyoko Ohara & Tiago Timponi Torrent (eds.), *Constructicography: Constructicon Development across Languages* (Constructional Approaches to Language 22), 1–18. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cal.22.01lyn>
- Lyngfelt, Benjamin, Linnéa Bäckström, Lars Borin, Anna Ehrlemark & Rudolf Rydstedt. 2018. Constructicography at work: Theory meets practice in the Swedish constructicon. Benjamin Lyngfelt, Lars Borin, Kyoko Ohara & Tiago Timponi Torrent (eds.), *Constructicography: Constructicon Development across Languages* (Constructional Approaches to Language 22), 41–106. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cal.22.03lyn>
- Lyngfelt, Benjamin, Julia Prentice & Anne Lenté Degez. 2025. Constructicons as resources for language pedagogy – and vice versa: Experiences from Swedish. *Pedagogical Linguistics* 7(1). 38–66. <https://doi.org/10.1075/pl.25004.lyn>
- Mangus, Inga & Merge Simmul. 2009. *Tere! Eesti keele õpik algajatele 0–A1*. Tallinn: Eesti Ekspressi Kirjastus.
- Metslang, Helle, Ingrid Krall, Renate Pajusalu, Kristi Saarlo, Elle Sõrmus & Silvi Vare. 2003. *Keelehärm*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
- Ogren, David. 2018. *Object case variation in Estonian da-infinitive constructions* (Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis 41). Tartu: University of Tartu Press.

- O'Keefe, Anne & Geraldine Mark. 2022. The English Grammar Profile of learner competence: Methodology and key findings. *International Journal of Corpus Linguistics* 27(4). 457–489. <https://doi.org/10.1075/ijcl.14086.oke>
- Pannitto, Luca, Beatrice Bernasconi, Luca Busso, Francesco Pisciotto, Giovanni Rambelli, Francesca Masini, Vitor Gomes De Almeida, Lilian Lage, Ana Laviola & Tiago Tavares. 2024. Annotating constructions with UD: The experience of the Italian Constructicon. *arXiv*. 2411.07623. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2411.07623>
- Patten, Amanda L. & Florent Perek. 2022. Pedagogic applications of the English Constructicon. Hans C. Boas (ed.), *Directions for Pedagogical Construction Grammar* (Applications of Cognitive Linguistics 49), 179–216. Berlin: De Gruyter. <https://doi.org/10.1515/9783110746723-007>
- Paulsen, Geda. 2019. Sõnaliigiipiiridest kollokatsioonide vaatenurgast: Erikäändelised noomenadverbid. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 15. 121–137. <https://doi.org/10.5128/ERYa15.07>
- Paulsen, Geda, Heete Sahkai, Ene Vainik, Jelena Kallas, Kertu Saul, Arvi Tavast & Kristina Koppel. 2025. Eesti keele konstruktikoni poole: Ülesehituse peajooned. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 21. 219–236. <https://doi.org/10.5128/ERYa21.12>
- Penjam, Pille. 2008. *Eesti kirjakeele da- ja ma-infinitiiviga konstruktsioonid* (Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis 23). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Perek, Florent & Amanda L. Patten. 2019. Towards an English Constructicon using patterns and frames. *International Journal of Corpus Linguistics* 24(3). 354–384. <https://doi.org/10.1075/ijcl.00016.per>
- Pilvik, Maarja-Liisa. 2021. *Action nouns in a constructional network: A corpus-based investigation of the productivity and functions of the deverbal suffix -mine in five different registers of Estonian* (Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis 48). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pool, Raili. 2019. *Eesti keele verbirektsioone, neljas, oluliselt parandatud ja täiendatud trükk*. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Pool, Raili, Jelena Kallas & Ene Vainik. 2024. Eesti keele kui teise keele tasemepõhine pedagoogiline õppijagrammatika veebikeskkonnas. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat* 20. 199–220. <https://doi.org/10.5128/ERYa20.12>
- Pool, Raili & Maarika Teral. 2025. “See kõik on lihtsalt nii huvitav, kõik need käanded ja”: Motiveeritud keeleõppijate kogemused ja eelistused eesti keele grammatika õppimisel. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 35. 167–197. <https://doi.org/10.5128/LV35.05>
- Raamdokument 2007 = *Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Rätsep, Huno. 1978. *Eesti keele lihtlausete tüübid*. Tallinn: Valgus.
- Sahkai, Heete. 2005. Teonimi perifrastilises verbivormis. *Keel ja Kirjandus* 47(10). 790–807.
- Sahkai, Heete. 2006. Konstruktsioonipõhise keelekirjelduse võimalustest adessiivse viisi- ja põhjussmääruse näitel. *Keel ja Kirjandus* 48(10). 816–831.
- Sahkai, Heete. 2011a. *Teine grammatika: Eesti keele teonimedede süntaks konstruktsioonipõhises perspektiivis* (Humanitaarteaduste dissertatsioonid 25). Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Sahkai, Heete. 2011b. Eesti keele genitiivse agendifraasi süntaks. *Keel ja Kirjandus* 53(1). 12–30.
- Simmul, Carl Eric. 2025. *Eesti konverbitarindi semantika, infostruktuur ja sõnajärg: des-, mata- ja maks-tarind* (Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis 56). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Tomson, Kairit. 2025. *Põhjustamisseoste väljendamine ning analüütiliste põhjustamiskonstruktsioonide kujunemine ja kasutus eesti keeles* (Dissertationes philologiae estonicae Universitatis Tartuensis 57). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.

- Torrent, Tiago Timponi, Ely Edison Da Silva Matos, Lilian Lage, Ana Laviola, Tiago Tavares, Vítor Gomes De Almeida & Natalia Sigiliano. 2018. Towards continuity between the lexicon and the constructicon in FrameNet Brasil. Benjamin Lyngfelt, Lars Borin, Kyoko Ohara & Tiago Timponi Torrent (eds.), *Constructicography: Constructicon Development across Languages* (Constructional Approaches to Language 22), 107–140. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins. <https://doi.org/10.1075/cal.22.04tor>
- Vainik, Ene, Geda Paulsen & Jelena Kallas. 2024. Sõnastikust konstruktikoniks? Taustu, eeskujud ja väljakutseid. *Keel ja Kirjandus* 67(7). 626–644. <https://doi.org/10.54013/kk799a2>
- Weissweiler, Leonie, Nina Böbel, Kirian Guiller, Santiago Herrera, Wesley Scivetti, Arthur Lorenzi, Nurit Melnik, Archana Bhatia, Hinrich Schütze, Lori Levin, Amir Zeldes, Joaquim Nivre, William Croft & Nathan Schneider. 2024. UCxn: Typologically informed annotation of constructions atop Universal Dependencies. Nicoletta Calzolari, Min-Yen Kan, Veronique Hoste, Alessandro Lenci, Sakriani Sakti, Nianwen Xue (eds.), *Proceedings of the 2024 Joint International Conference on Computational Linguistics, Language Resources and Evaluation (LREC-COLING 2024)*, 16919–16932. Paris: ELRA and ICCL.

Võrguviited

- EKI ühendsõnastik 2026. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb. <https://sonaveeb.ee/> (10.3.2026).
- Russian Construction. <https://constructicon.github.io/russian/about/> (9.3.2026).
- Vaiss, Natalia, David Ogren, Helena Metslang & Raili Pool. 2019. *Sihitisesõnastik*. Eesti Keele Instituut. <https://arhiiv.eki.ee/dict/asp/> (1.4.2026).
- Õpetaja tööriistad. Eesti Keele Instituut, Sõnaveeb. <https://sonaveeb.ee/teacher-tools/#/grammar> (9.3.2026).

IDENTIFYING CONSTRUCTION CANDIDATES FOR THE ESTONIAN CONSTRUCTICON

Jelena Kallas¹, Raili Pool^{1,2}

Institute of the Estonian Language¹, University of Tartu²

This article outlines principles for compiling the nomenclature for the Estonian Constructicon (Vainik et al. 2024, Paulsen et al. 2025), understood as a structured inventory of constructions comparable to dictionary entries. It reviews approaches used in constructicons for other languages and identifies resources relevant to Estonian, with particular emphasis on pedagogical constructicography, as one of the main target groups of the Estonian Constructicon is learners and teachers of Estonian as a second language.

The analysis showed that, in compiling the nomenclature, it is reasonable to combine different methods and to collect candidates in stages. In the first stage, construction candidates attested in E2 textbooks, pedagogical grammars, language proficiency level descriptions, L2 learner texts, and dictionaries intended for E2 learners should be examined in order to identify and define relevant constructions. In subsequent stages, additional sources could be gradually incorporated, and, alongside gathering constructional candidates from existing resources, different corpus-based analysis techniques, including construction mining, should be implemented. Future development should include automated extraction methods and the use of large language models to capture previously undescribed constructions and refine existing descriptions.

The Estonian Constructicon is planned to be built as an extension of the EKI Combined Dictionary (Langemets et al. 2021) and as such it will integrate grammatical and lexical information into a unified resource supporting the systematic description of Estonian constructions at different language proficiency levels.

Keywords: construction grammar, constructicography, constructicon, language proficiency levels, Estonian

Jelena Kallase (Eesti Keele Instituut) põhilised uurimisvaldkonnad on korpuslingvistika, korpusleksikograafia, õppeleksikograafia, konstruktikograafia.
Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn, Estonia
jelena.kallas@eki.ee

Raili Pool (Tartu Ülikool, Eesti Keele Instituut) õpetab ja uurib eesti keelt teise keelena.
Jakobi 2-437, 51005 Tartu, Estonia
raili.pool@ut.ee